

ZÊÊLIEVEN

VOGELWERKGROEP

SCHOUWEN-DUIVELAND

2

0

1

7

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
<i>Redactie</i>	
Bij de voorplaat	2
<i>Vincent Krans</i>	
Schouws Kerkuilenoverzicht 2016	3
<i>Bert Kleijn</i>	
Huiszwaluwtelling 2016	4
<i>Gijs van den Ende</i>	
Bijvangst	6
<i>Bert Kleijn</i>	
PTT-telling Schouwse inlagen	7
<i>Gijs van den Ende</i>	
Close encounter	10
<i>Bert Kleijn</i>	
Vogeltellingen Project Zonnestraal 2016	11
<i>Gijs van den Ende en Leo Tromper</i>	
De laatste der.....	14
<i>Hugo van der Wal</i>	
Tellen voor MUS	15
<i>Johan van Helleman</i>	
Broedvogel- en andere inventarisaties in BMP-plot Gasthuisbevang in 2016	16
<i>Hugo van der Wal</i>	
Schatzoeken	20
<i>Bert Kleijn</i>	
Wat is gewoon vandaag de dag?	21
<i>Jan-Willem Vergeer</i>	

Voorwoord

Net als vorig jaar hebben we de deadline voor het inleveren van kopij een aantal malen naar een later tijdstip moeten verschuiven om toch een redelijk gevulde Zêêlieven te kunnen laten verschijnen. Enkele ons vorig jaar al beloofde stukken (zie 'Voorwoord' Zêêlieven 2016) werden helaas ook dit jaar niet aangeleverd. " Wat in het vat zit verzuurt niet" zullen we maar hopen. Gelukkig werden er drie kortere stukjes ingestuurd en Jan-Willem Vergeer schreef een uitvoerig en zeer interessant artikel over 12 jaar onderzoek aan broedvogels in het agrarisch gebied op ons eiland. Wederom verzorgde Vincent Krans een bijzonder omslag en licht deze zelf toe op deze pagina. Nu volgt nog een huishoudelijke mededeling; de Vogelwerkgroep Schouwen-Duiveland maakt onderdeel uit van de Vereniging Natuur- en Vogelwacht Schouwen-Duiveland. Onze werkgroep, die geen rechtspersoon is in de vorm van vereniging of stichting, had jarenlang een eigen bankrekening die beheerd werd door onze penningmeester Jos van Felius.

Om belastingtechnische redenen zijn onze financiën vorig jaar aan de penningmeester van de NVSD overgedragen. De laatste jaren werd er al geen contributie meer geheven voor de Vogelwerkgroep omdat we draagkrachtig genoeg waren geworden door inkomsten uit een aantal betaalde onderzoekprojecten. Kosten om o.a. de Zêêlieven te laten drukken, de huiszwaluw telling te ondersteunen met een jaarlijkse folder, huur vergaderruimte etc. etc., worden nu door de moedervereniging gedragen. Dit houdt in dat een vogelwerkgroep-lid ook lid van de NVSD moet zijn. Alleen zij en oud-vogelwerkgroepleden die NVSD-lid zijn ontvangen jaarlijks een Zêêlieven. Ten slotte wensen wij iedereen veel leesplezier.

De redactie

Bij de voorplaat

Vincent Krans

Anders dan andere jaren, waarbij een Schouws landschap het decor vormde voor het onderwerp, is dit jaar gekozen voor een landschap dat zijn eigenheid vooral ontleent aan zijn doel: het gebruik ervan voor de golfsport. Hiermee heeft het decor als landschap weliswaar een zijdelingse verbinding met ons eiland, maar wel een directe met onze vogelwerkgroep, die dit jaar een broedvogelinventarisatie van een golfbaan op zich heeft genomen.

De 'werkbezoeken' aan het Grevelingenhout vonden steeds plaats in de vroege ochtenden, net na zonsopgang. Mijn twee bezoeken, samen met Theo de Kuiper en Bert Kok, lieten zich lezen als een visite aan een onbekend lieflijk landschap. Het heilige dat in slierten of banken boven de greens stond was in zijn zachte verloop van wittige naar roze tinten, hier en daar doorsneden door verticaal groen, je reinste landschapspoëzie. Daarbij genomen de stilte, geaccentueerd door heldere vogelgeluiden dichtbij, wat gedempte verder weg, gaven de beleving van wat een hiernamaals zou kunnen zijn.

Toch, zoals het ontwaken na een drinkgelag, werd met de snel stijgende temperatuur het scherm van de poëzie opgetrokken en deed de realiteit zijn intrede bij het noteren van de vogels op het door het vocht opkrullende papier met de haperende pen.

Het parkachtige van het terrein leverde aan gevederden vooral op wat vooraf te verwachten was, hoewel een verrassing altijd op de loer ligt. Voor mij was die vooral gelegen in een paartje groene spechten, die het volgende baltsgedrag vertoonde.

Op geringe afstand van elkaar in een face-to-face positie, stonden de spechten als aan de grond genageld en bewogen zij hun koppen laag over het gras in een zijwaartse beweging, tegengesteld van elkaar. Een schouwspel dat misschien niet langer dan een minuut duurde, maar indrukwekkend genoeg was om een poging tot afbeelden te wagen.

De voorplaat uitgevoerd in waterverf, heeft met de keuze van het decor, samen met de stoffering van enige realistische vogels, geresulteerd in een, wellicht minder abstract dan voorheen, voorstelling met een meer anekdotisch karakter.

Schouws Kerkuilenoverzicht 2016

Bert Klein

Het jaar 2016 was voor de Schouwse kerkuilen werkgroep een vrij vlak jaar waarbij toch nog wel enkele interessante feiten te melden zijn.

Van de 25 gecontroleerde kasten werden in 19 daarvan een of meer kerkuilen aangetroffen, of preciezer, 8 werden als slaapkast gebruikt en in 11 troffen we een broedsel aan.

In totaliteit werden 28 jongen geteld, een gemiddelde van 2,54 juveniel per kast. Dit is boven het Zeeuwse gemiddelde van 2,1 juveniel per kast (In 2015 troffen we in 10 kasten 35 jongen aan, toch wel een beter resultaat met 3,5 jong gemiddeld dat jaar.)

Daarnaast was er in tegenstelling tot 2015 een succesvol broedgeval met 3 jonge vogels, 2 kasten werden bezet door broedende kauwtjes en 2 kasten waren in beslag genomen door holenduiven.

Een opmerkelijke situatie deed zich voor aan de Helleweg te Renesse. Willem Post trof bij controles op 10 juni, 12 juli en 17 augustus resp. 3, 2 en 3 jonge vogels aan van naar schatting telkens 10 dagen oud. Aangezien jonge kerkuilen gemiddeld minstens 60 dagen in de veilige kast verblijven stelde ons dit voor een raadsel. Ook regionaal en landelijk kon geen enkele professional hier uitsluitsel overgeven of had zoiets eerder meegemaakt.

Pas na het aanbrengen van een degelijk hangslot kwamen de uilen tot een succesvol broedsel met 5 jongen en toen we op 2 november(erg laat dus) de kast controleerden vloog het laatste jong verschrikt uit de kast.

Naar de oorzaak kunnen we raden, alhoewel we wel een idee hebben. In 2017 gaan we de zaak extra in de gaten houden.

Verder plaatsten we op verzoek van de eigenaar een kast in een schuur bij de bekende Pannenkoekenmolen van Burgh.

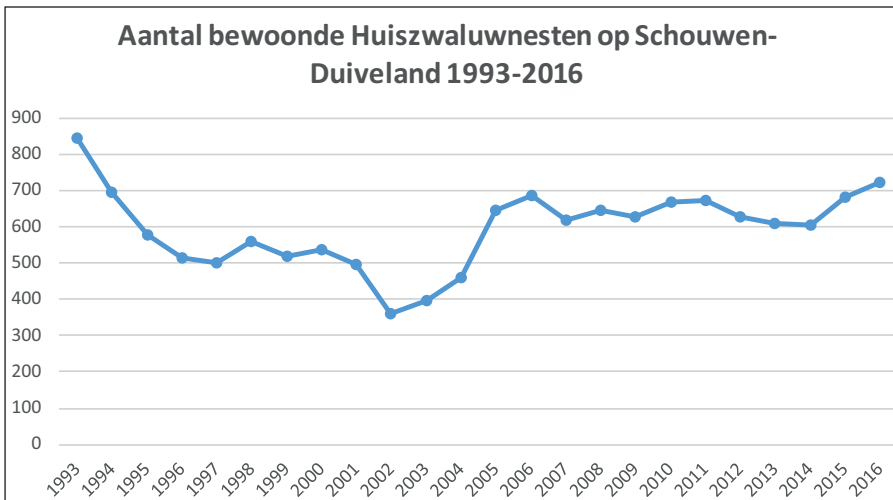
In de kast gaat hij een camera plaatsen om zo zijn gasten mee te laten genieten van het gebeuren, vooropgesteld dat er zich een paartje vestigt dat dan vooral de muizenplaag aldaar onder controle houdt.

Alle controle resultaten zijn in 2016 voor het eerst door Willem ingevoerd op het nestkaart.nl project van Middelburger Mario Aspeslagh, een web-app voor vogelwerkgroepen, waar naast de uilen- ook de meeste (Zeeuwse) roofvogelwaarnemers hun resultaten invoeren.

Huiszwaluwtelling 2016

Gijs van den Ende

Dit jaar werden in Nederland de eerste huiszwaluwen al op 24 maart gezien. Pas in april werden de eerste “huisjes” op Schouwen–Duiveland waargenomen. Op 3 april zag René van Loo er één bij de Kreken van Ouwerkerk, op 10 april zag Paul Feil een exemplaar in Dreischor en Johan Everaers zag er drie dagen later in Noordgouwe ook één. Het was de 24ste keer dat de huiszwaluwpopulatie op Schouwen–Duiveland integraal werd geteld. Het eindtotaal kwam op 724 bewoonde nesten en dat aantal is het hoogste dat na de eerste telling in 1993 werd geteld. In dat jaar was het totaal 844. Daarna zette zich een sterk dalende trend in die in 2002 resulteerde in een absoluut dieptepunt: er werden toen slechts 383 nesten geteld! In de jaren daarna begon er een geleidelijk herstel van de populatie. Zie onderstaande grafiek:

Niet overal op het eiland was daar sprake van, zo verdwenen de kolonies uit Serooskerke, Koudekerke, Scharendijke, den Osse, Kerkwerpe en Zierikzee. Alleen in de laatstgenoemde plaats vestigden zich na een paar jaar in de nieuwbouwwijk de Noorderpolder opnieuw huiszwaluwen.

Tabel 1.

Bewoonde huiszwaluwnesten per woonkern op Schouwen-Duiveland 2007-2016.
In de laatste kolom Δ = de toe- of afname in 2015 t.o.v.2014 .

Woonkern	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Δ
Westenschouwen	24	28	25	28	13	7	5	15	12	16	+4
Burgh-Haamstede	76	72	52	52	50	52	41	41	58	62	+4
Burghsluis e.o.	54	44	25	24	26	29	20	31	38	43	+5
Koudekerke e.o.	17	15	8	8	3	0	4	0	0	0	0
Renesse e.o.	4	1	3	9	17	1	8	14	22	42	+20
Scharendijke e.o.	59	54	46	31	11	8	19	13	9	0	0
Ellemeet	3	4	8	17	19	23	13	6	14	12	-2
Serooskerke	19	18	16	6	5	4	0	0	0	0	0
Brouwershaven	48	38	40	29	38	35	46	38	35	23	-12
Schutje/Nieuwerkerke	21	9	14	21	20	20	17	17	35	30	-5
Zierikzee e.o.	1	0	0	3	1	0	6	5	6	11	+5
Gouweveer	0	0	0	0	0	0	0	16	16	10	-6
Zonnemaire	31	33	24	32	38	33	34	45	58	48	-10
Schuddebeurs e.o.	6	6	27	24	7	12	11	12	13	17	+4
Noordgouwe	32	37	24	34	35	24	29	28	25	9	-16
Kerkwerve	5	0	2	0	1	1	4	2	3	3	0
Dreischor e.o.	37	52	67	66	88	89	89	86	97	95	-2
Nieuwerkerk e.o.	24	34	14	23	36	21	20	15	22	12	-10
Ouwerkerk	23	22	26	39	46	36	23	20	16	23	+7
Sirjansland	37	46	38	35	36	25	27	45	57	71	+14
Oosterland e.o.	54	74	86	96	86	96	75	58	36	36	0
Bruinisse/Zijpe	60	57	68	93	95	111	107	98	116	139	+23
totaal	618	644	626	666	671	628	609	607	680	724	+44

Opvallend is de achteruitgang van de kolonies in Brouwershaven, Zonnemaire, Noordgouwe en Nieuwerkerk. De grote toename in Bruinisse is niet helemaal reëel en deels te danken aan het ontdekken van een behoorlijk aantal huiszwaluwnesten bij de Grevelingensluis die daar waarschijnlijk in vorige jaren ook al waren. Op de Kop van Schouwen is er de laatste drie jaar ook weer toename van het aantal nesten. De totale eilandelijke populatie laat de laatste twee jaar weer een positieve trend zien. Hopelijk zet die zich volgend jaar door zodat we na de 25ste telling ook weer met een recordaantal kunnen afsluiten.

Anke van den Ende, , Jos van Felius, Paul Feil, Johan van Helleman, Cock en Ellie van Heukelen, Judith Mellenberg, Willem Post, Hennie Ravesteijn ,Ted Sluijter, Leo Tromper, en Mario de Vlieger worden hartelijk bedankt voor hun bijdrage aan deze telling!

Bijvangst

Bert Kleijn

Het leuke van (kerkuilen) nestkastcontroles zijn de gesprekken met kashouders, hun liefde voor de natuur en de mooie plekjes waarop ze vaak op wonen.

Toch is het ieder jaar weer verrassend als ze je confronteren met broedgevallen van roofvogels op hun erf waarvan je denkt dat je alles weet, niet dus.

Vorig jaar verraste een mevrouw tussen de Hoge- en de Lagezoom ons met een broedende buizerd aan rand van haar boomgaard en achter Scharendijke. Bij een eco-camping in wording showde de eigenaar ons trots een broedende buizerd aan de rand van zijn woonerf.

Dit jaar was het weer raak, en pas geplaatste torenvalken kast die mij al maanden opviel was nog niet bewoond, maar bij de buurvrouw verderop waren de 4 jonge valken net uitgevlogen uit de ons tot dan toe onbekende nestkast.

Ook de eigenaar van een onlangs herplaatste kerkuilenkast in Burghsluis die glom van trots toen we 4 jonge kerkuilen rapporteerden merkte tussen neus en lippen op dat hij ook nog voor het tweede jaar een succesvol broedende buizerd aan de rand van zijn landgoedje had.

De eigenaar van een mooi stukje bos bij Ellemeet waar we een nieuwe kast plaatsten leidde ons rond door zijn perceel langs de N57 en wees ons op een torenvalkenkast die dit jaar leeg bleef maar vorig jaar een 4-tallig broedsel voortbracht.

Tot slot iets heel anders, een bungalow bewoner in Scharendijke die een kast had op zolder waar een bijenvolk in huisde waar door de warmte de honing uitdroop. Hij had er geen enkel probleem mee en had zelf een kerkuilenkast getimmerd en verderop aan de rand van zijn bosperceel opgehangen met verderop een torenvalkenkast op een paal van zeker 5 meter hoog.

Mooi!

Torenvalk, foto: Leo Tromper

PTT route 781: Schouwse Inlagen 2016

Gijs van den Ende

Op 30 december 2016 werd de bovengenoemde route van 09:00 tot 12:00 uur door Ted en Maarten Sluijter, Douwe van den Ende en mijzelf voor de 27ste keer geteld. Het was een heldere dag met een temperatuur die even boven het vriespunt lag en er stond een matige westelijke wind. Tijdens de telling was het vloed in de Oosterschelde en dat zou hoge aantallen overvliegende steltlopers kunnen opleveren. Team Van den Ende begon, als van ouds, op telpunt 1: de Ouwerkerkse Inlagen, om zich daarna puntsgewijs te verplaatsen naar telpunt 10: Zeedijk / Inlaagdijk bij de Flauwersinlaag en daar werd team Sluijter ontmoet die hun deel van de route begonnen op punt 20: de Grevelingendijk bij Scharendijke. In totaal werden 7515 vogels geteld verdeeld over 74 soorten en dat is iets minder dan de 8002 die gemiddeld jaarlijks worden geteld. Overigens werden bij alle tellingen op deze route tot nu toe 122 soorten vastgesteld, daarvan vallen 21 soorten op omdat daarvan tijdens alle tellingen één of meer exemplaren werden gezien, (zie onderstaande tabel).

Dodaars	Kuifeend	Kokmeeuw
Fuut	Brilduiker	Zilvermeeuw
Blauwe Reiger	Middelste Zaagbek	Koolmees
Brandgans	Meerkoet	Ekster
Bergeend	Scholekster	Kauw
Smient	Wulp	Zwarte Kraai
Wilde Eend	Tureluur	Spreeuw

Opmerkelijk is dat de totale aantallen van alle jaarlijks getelde vogels na 2004 niet meer boven de 10000 zijn gekomen. Vooral van steltlopersoorten zoals scholekster, rosse grutto en goudplevier worden na die tijd zelden meer aantallen van 1000 of meer gezien tijdens de tellingen. In 1993 werden er 18198 vogels geteld: het hoogste totaal aantal ooit op de route genoteerd! 2003 was met 4044 vogels het "magerste" jaar tot nu toe.

Eenden en ganzen

Smienten waren met 2869 ex. dit jaar de talrijkste soort tijdens de telling en vestigden hiermee een jaarrecord!. Gemiddeld worden er jaarlijks 1276 geteld. In de Ouwerkerkse Inlagen bevonden zich er 1350 , ook werden grote groepen geteld in de Flauwers- en Weversinlaag en in het Schelphoekgebied De *wilde eend* was met 738 ex. de tweede talrijkste soort van deze telling, deze eend werd op bijna alle, behalve de urbane, telpunten gezien. De grootste groep (230 ex.) bevond zich op het Kakkersweel. Gemiddeld worden er jaarlijks 85 *kuifeenden* gezien nu waren het 99 ex. die op bijna alle telpunten met water werden geteld. *Brilduikers* werden dit jaar maar weinig gezien: 5 ex. werden bij de Schelphoek geteld. Het jaarlijks gemiddelde van deze soort is 19. Wel waren er bovengemiddeld veel *middelste zaagbekken*: er werden

79 ex. geteld (het jaarlijks gemiddelde is 28) 53 daarvan zwommen in de Grevelingen en de rest in de Oosterschelde, de Flauwers- en Weversinlaag en de Schelphoek. Er werden 49 *knobbelzwanen* geteld, deze bevonden zich allemaal in de Flauwers-, Wevers- en de Ouwerkerkse Inlaag. Opvallend is dat knobbelzwanen de laatste vijf jaar daar steeds meer gezien worden. Wellicht heeft dat te maken met de aanwezigheid van veel geschikt voedsel zoals *Ruppia* en andere brakwaterplanten. Van zowel *brand-* als *rotganzen* werden ongeveer 250 ex. geteld. Voor beide soorten is dat ver onder hun jaargemiddelden van respectievelijk 840 en 341. Dat gold niet voor de *grauwe ganzen*: hiervan werden er 203 ex. geteld terwijl het jaargemiddelde van deze gans 147 is. 6 *kleine rietganzen* werden gezien bij Serooskerke. Slechts één keer eerder, in 1998, werd deze soort op de route geteld.

Aalscholvers, reigers en futen

Gemiddeld worden er jaarlijks op deze route nog net geen 8 *aalscholvers* gezien. Dit jaar vestigt deze soort met 44 ex. een jaarrecord. Op telpunt 1, de Grevelingendijk bij Scharendijke, werden er 32 gezien en in de Ouwerkerkse Inlaag, het Kaaskenswater en de Flauwersinlaag waren ook groepjes aanwezig. Er werden 14 *kleine zilverreigers* gezien waarvan 6 in de Polder Ellemeet en 5 in de Schelphoek. De drie andere werden respectievelijk gezien bij het Stelletje, Flauwershaven en in de Flauwersinlaag. Eén *grote zilverreiger* werd in de Polder Ellemeet opgemerkt, dat is sinds 1990 pas de vierde waarneming van deze reigersoort op de route. De eerste grote zillie werd pas bij de telling van 2005 gezien. *Futen* waren in de jaren 90 van de vorige eeuw vaak de talrijkste soort op de route. In die tijd overwinterden er soms duizenden in de westelijke Grevelingen. In 1993 werden er 4303 futen geteld en dat is het hoogste aantal van één soort dat tot nu toe ooit op de route is vastgesteld. *Dodaars*, is ook één van de 23 soorten die tot nu toe alle jaren op de route werden gezien. Er werden 32 *dodaarsen* geteld de meeste (18 ex.) werden gezien in de Schelphoek, 8 ex. in de Weversinlaag 4 ex. in de Nieuwe Haven in Zierikzee 1 ex. in het Kaaskenswater en nog 1 ex. in het Kakkersweel. In de Schelphoek en Weversinlaag werden resp. 5 en 4 kuifduikers geteld en 4 *geoorde futen* zwommen in de Flauwersinlaag.

Roofvogels

Er werden slechts 10 roofvogels geteld verdeeld over 4 soorten. Eén *blauwe kiekendief* bij Ellemeet en één *sperwer* boven de Ouwerkerkse Inlaag. Vijf *buizerds*: 1 ex. bij de Ouwerkerkse Inlaag, 1 ex. bij het Kakkersweel en 3 ex. bij Scharendijke. Buizerd is de talrijkste roofvogelsoort op de route en werd behalve in 1990 in alle volgende teljaren gemiddeld met 3 ex. per jaar gezien. Drie *torenvalken* werden resp. bij Flauwers, Wevers en Ellemeet gezien. *Havik* ontbreekt nog steeds op de soortenlijst van de route!

Ralachtigen en steltlopers

Gemiddeld worden er jaarlijks 270 *meerkoeten* geteld, nu werden er 407 ex. genoteerd. De meeste exemplaren werden geteld in de Ouwerkerkse Inlagen, het Kaaskenswater, de Grevelingen en grote groepen van > 100 ex. zaten in de Flauwers- en Weversinlaag. Opvallend is dat er na 2005 veel meer meerkoeten werden gezien dan in de daaraan voorafgaande jaren waarin er jaarlijks gemiddeld 140 meerkoeten werden gezien. Na 2005 tot heden worden er gemiddeld 420 per jaar geteld. Een duidelijke verklaring voor deze toename in winterpresentie van deze soort op de route kan ik niet geven. *Goudplevier* was dit jaar met 220 ex. de talrijkste steltlopersoort op de route. Deze werden allemaal in het poldergebied rond Ellemeet gezien. Jaarlijks worden er gemiddeld 226 goudplevieren op de route geteld. Bijna even talrijk was de *kievit* waarvan 220 ex. werden genoteerd, het grootse deel daarvan

hield zich ook rondom Ellemeet op. Jaarlijks worden van deze soort gemiddeld 238 ex. gezien. *Tureluurs* waren met 68 ex. bovengemiddeld (jaargemiddelde 33 ex.) aanwezig en werden allemaal in de inlagen en hun aanpalende gebieden gezien. In de Weversinlaag werden 100 *bonte strandlopers* geteld, een soort die lang niet ieder jaar wordt gezien op de route maar nu bovengemiddeld (jaargemiddelde 70 ex.) aanwezig was. Bij de telpunten Stelletje, Kakkersweel, Weversinlaag en Schelphoek Buiten werden de grootste groepen van de totaal 145 *wulpen* (jaargemiddelde 165 ex.) geteld. Vanaf 2002 worden er vrij regelmatig *zwarte ruiters* (jaargemiddelde 2,3 ex.) op de route gezien. Dit jaar vestigde de soort met 21 exemplaren een jaarrecord. Ze werden allemaal in de Flaauwers- en Weversinlaag gezien. Eén *groenpootruiter* werd gezien in de spuiboezem bij Flaauwers, dit was de vierde waarneming van deze ruiter op de route. Schitterend door afwezigheid waren tijdens deze telling de *rosse grutto's*, vogels die soms in enorme aantallen in het Prunjegebied komen overtijen en dan het totaal aantal getelde vogels op deze route behoorlijk kunnen opkrikken. Jammer, volgend jaar beter!

Meeuwen

Zilvermeeuwen zijn met gemiddeld 389 ex. jaarlijks de talrijkste meeuwen op de route. Nu waren het er maar 129, maar er werden veel meer *kokmeeuwen* (337 ex.) gezien. Jaarlijks worden er van deze soort gemiddeld 121 ex. gezien. Dit jaar werden de grootste groepen voornamelijk in het poldergebied gezien: 75 ex. bij Schuddebeurs, 67 ex. bij en in het Kakkersweel en 62 ex. bij Ellemeet. *Stormmeeuwen* werden op één jaar na, 1994, ieder jaar gezien, dit keer waren het 31 exemplaren waarvan de grootste groep, 19 ex. zich in het poldergebied rond Ellemeet bevond. Ook *grote mantelmeeuwen* werden op één jaar na, 1997, ieder jaar in kleine aantallen op de route geteld. Het jaargemiddelde van deze soort is 11 ex. nu werden er 13 gezien waarvan 8 vogels in de Grevelingen.

Duiven en zangers

De *houtduif* is met een jaargemiddelde van ruim 58 ex. de talrijkste duivensoort op de route. Dit jaar werden maar 27 exemplaren genoteerd, die op één na allemaal bij Serooskerke werden gezien. De twee *holenduiven*, een soort die gemiddeld per jaar met 8 exemplaren wordt gezien, werden in de polder bij Ellemeet aangetroffen. Er werd één *Turkse tortel* gezien in Kerkwerpe en nog twee bij Serooskerke. Gemiddeld worden van deze duif jaarlijks 6 ex. geteld. Een zangertje dat dit jaar langs de route opviel was de *graspieper* waarvan er 84 ex. werden genoteerd (jaarrecord!). Maar liefst 61 ex. daarvan werden in de polder bij Ellemeet geteld. *Merels*, *zanglijsters* en *kramsvogels* werden in normale aantallen langs de route geteld. *Spreeuwen* waren er met 215 ex. (jaargemiddelde 54 ex.) dus behoorlijk veel. Op één telpunt: Kakkersweel werd een groep van 200 exemplaren gezien. Van *zwarte kraaien* (24 ex.) en *eksters* (11 ex.) werden normale aantallen genoteerd. *Kauwen* waren met 117 ex. (jaargemiddelde 93 ex.) relatief talrijk. Een grote groep (70 ex.) werd gezien bij de Gouweveerse zeedijk ter hoogte van het Stelletje.

Ten slotte

In het verslag van de 25ste telling van deze route opperde dat meer werkgroepleden, hetzij alleen of met een groepje, naar analogie van deze route er één zouden gaan tellen dwars door Duiveland. Inmiddels ben ik er achter gekomen dat een dergelijke route al bestaat en geteld wordt. Alleen wie de teller(s) is of zijn, is mij onbekend. Het zou interessant zijn de resultaten van beide routes met elkaar te vergelijken. Rest mij nog Ted en Maarten Sluiter en Douwe van den Ende te bedanken voor hun medewerking aan deze telling.

Close encounter

Bert Kleijn

De periode december tot februari, omdat er dan de minste teken zijn, gebruik ik al jaren om oude roofvogelnesten van havik en buizerd op te sporen. Nesten die soms jaren hergebruikt worden en vanaf het vroege voorjaar vervolgens door mij gemonitord worden.

Het is alweer twee winters geleden dat ik na het uitkammen van het zoveelste perceel over een zanderig heuveltje liep in de meest oostelijke hoek van de Boswachterij Westerschouwen. Het was zo'n grauwe wintermorgen en vanuit mijn ooghoeken zag ik een grote gedaante opduiken tussen de wittige berkenbomen.

Het was een massieve gestalte, van top tot teen bedekt met diep donkerbruine, lange drijfnapte haren die als dreadlocks tot op de grond hingen.

Stokstijf bleef ik staan en de gestalte naderde langzaam, plonzend door het dunne ijslaagje dat de natte ondergrond bedekte, krakend en een grommend geluid uitstotend. Vluchten kon niet meer. Plotseling gooide het wezen z'n kop in de lucht en loeide oorverdovend hard: een Schotse Hooglander!

Ademloos volgde ik het dier dat, gescheiden van mij door dikke palen met prikkeldraad, langzaam verder sjokte.

Zeker vijf minuten heb ik met open mond staan kijken en waande me, zonder overdrijving, in de laatste ijstijd, zo'n veertienduizend jaar geleden toen langharige mammoeten onze kusten bevolkten.

Het was mijn allereerste ontmoeting met deze prehistorische look a like. Een ontmoeting om nooit te vergeten.

12 juli 2017

Dwergstern, foto: Leo Tromper

Vogeltellingen in akkerrandenproject Zonnestraal in 2016

Gijs van den Ende en Leo Tromper

In 1995 werd op Schouwen-Duiveland de Stichting Zonnestraal opgericht die zich ten doel stelt plattelandsvernieuwing te bevorderen door onder andere milieuvriendelijke vormen van agrarische bedrijfsvoering te promoten. Eén van die vormen was de introductie van het akkerrandenproject. Langs een akkerrand wordt een strook van 9 meter breed niet bemest, niet bewerkt en niet geoogst. Deze stroken worden ingezaaid met een kleurig bloemenmengsel waarvan insecten en vogels profijt en toeristen plezier aan zouden kunnen beleven. Boeren die deelnemen aan het project ontvangen hiervoor een vergoeding per vierkante meter akkerrand. Het project wordt gesubsidieerd door de E.U. en het ministerie van LNV. Tot op heden loopt het project nog steeds, maar het wordt steeds moeilijker subsidies rond te krijgen en er wordt ook kritischer gekeken naar het rendement ervan. Vandaar dat er al enkele malen inventarisaties in de akkerranden zijn gedaan om het gebruik ervan door vogels, insecten en kleine zoogdieren vast te stellen. Zo werden er in 1996 vogelinventarisaties uitgevoerd door Leo Tromper en Gerard van Zijl. Deze waren gericht op het vaststellen van broedvogels in de akkerranden en het gebruik daarvan door niet broedvogels. Er werden tellingen gedaan in het broedseizoen en ook tijdens de herfst.

Twintig jaar later, in 2016, werd auteurs gevraagd om een aantal percelen met akkerranden in de buurt van Brouwershaven en Zonnemaire te onderzoeken. Helaas kwam dat verzoek pas laat in mei en kon alleen in juni en juli tijd gevonden worden om 's ochtends vroeg en in de avonden akkerranden drie keer op de daarvan gebruik makende vogels te onderzoeken. Er werd besloten om tijdens deze inventarisaties ook vlinders te tellen. Omdat de methodiek en de onderzochte locaties van de inventarisaties in 1996 en die van 2016 heel verschillend waren, kunnen de resultaten ervan niet één op één met elkaar vergeleken worden. Wel is het interessant om veranderingen in het voorkomen van bepaalde soorten in het gebied rond Brouwershaven en Zonnemaire in de afgelopen 20 jaar te bekijken. In 1996 werden tussen 25 april en 8 oktober 8 tellingen langs akkerranden rond percelen in de buurt van Kerkwerpe en Zonnemaire uitgevoerd. Uit de gegevens van het verslag "Vogelonderzoek Project Zonnestraal op Schouwen Duiveland 1996" door Leo Tromper (NVWS-D) en Gerard van Zijl (Provincie Zeeland) blijkt dat er alleen bij enkele percelen ten noordwesten van Zonnemaire overlap was met de gebieden tijdens de tellingen van 2016. Toen werden in juni en juli drie keer de akkerranden rond tien percelen in de buurt van Brouwershaven en ten noordwesten van Zonnemaire op de daar aanwezige vogels onderzocht. Bij de tellingen van 1996 werden ook, volgens een niet in het verslag beschreven methode, broedvogels vastgesteld. In onderstaande tabel worden de in 1996 en 2016 tijdens alle tellingen waargenomen vogelsoorten gepresenteerd.

Tabel 1:

Waargenomen soorten in Akkerrandenplots rond Brouwershaven en Zonnemaire in 1996 en 2016. (– = soort afwezig, + = soort aanwezig.)

soort	'96	'16	soort	'96	'16
Bergeend	–	+	Witte Kwikstaart	+	+
Wilde Eend	–	+	Winterkoning	+	+
Sperwer	+	–	Heggenmus	+	+
Buizerd	–	+	Roodborst	+	–
Bruine Kiekendief	–	+	Gekraagde Roodstaart	–	+
Blauwe Kiekendief	+	–	Roodborsttapuit	–	+
Torenvalk	+	+	Bosrietzanger	–	+
Patrijs	–	+	Kleine Karekiet	+	+
Kwartel	+	–	Grasmus	+	+
Fazant	+	+	Zwartkop	–	+
Waterhoen	+	–	Tjiftjaf	–	+
Scholekster	+	+	Fitis	+	+
Kievit	–	+	Spotvogel	–	+
Wulp	–	+	Koolmees	+	+
Tureluur	–	+	Pimpelmees	–	+
Holenduif	–	+	Kauw	+	–
Houtduif	–	+	Ekster	+	–
Turkse Tortel	+	+	Zwarte Kraai	+	+
Grote Bonte Specht	+	+	Spreeuw	+	+
Gierzwaluw	+	+	Huismus	+	+
Koekoek	–	+	Ringmus	+	–
Veldleeuwerik	+	+	Vink	+	–
Boerenzwaluw	+	+	Groenling	+	+
Huiszwaluw	+	+	Putter	+	+
Graspieper	+	+	KNEU	+	+
Gele Kwikstaart	+	+	RIETGORS	+	–

In 1996 werden in totaal 1799 vogels verdeeld over 45 soorten waargenomen. In 2016 waren dat slechts 330 vogels verdeeld over 41 soorten. Het grote verschil in de totaalaantallen is te verklaren door het veel grotere onderzoeksgebied in 1996 en het feit dat er toen ook in het najaar, tijdens de vogeltrek, werd geteld. Het verschil in de presentie van *roofvogels* in beide telperiodes berust voornamelijk op toeval. Alleen een soort als *blauwe kiekendief* zou tijdens de tellingen in 2016 heel bijzonder zijn geweest omdat de soort nu niet meer als broedvogel in Zeeland voorkomt. *Patrijzen* zijn samen met veldleeuweriken en gele kwikstaarten de speciale aandachtsoorten van het akkerrandenproject. In '96 werden geen patrijzen waargenomen maar in '16 werden dicht bij Brouwershaven in een perceel aardappels enkele juvenielen met een hen aangetroffen. In 1996 is er volgens het bovengenoemde rapport sprake geweest van een kleine invasie van *kwartels* op het eiland en er werd toen zelfs als broedvogel vastgesteld. Dat was in '16 zeker niet het geval, want de soort werd tijdens dit onderzoek niet gezien of gehoord. Van *veldleeuweriken* werden in '16 minimaal 5 (maximaal 8) zangterritoria vastgesteld en in '96 werden 8 broedgevallen vastgesteld waarvan 4 in percelen met wilde bloemen in de akkerrand. Tijdens ons onderzoek was het opvallend dat veel van de onderzochte akkerranden aan het vergrassen waren en ook vaak door één soort (meestal kool- of raapzaad) gedomineerd werden.

Deze vergrassing bleek ook uit het grote aantal waargenomen bruine zandoogjes (164 ex.), die een voorkeur hebben voor een bloemrijk biotoop met daarin hoge grassen. Er werden in '96 17 broedparen *gele kwikstaart* gevonden. In '16 werd deze soort 33 keer tijdens het onderzoek genoteerd, wat er op duidt dat de aantallen sinds '96 zeker niet erg achteruit zijn gegaan. Hetzelfde kan gezegd worden van de *graspieper*, die werd in '96 met 10 territoria vastgesteld en in '16 werden in totaal 24 waarnemingen van alarmerende vogels gedaan. Wij werden aangenaam verrast door de aanwezigheid van *roodborsttapuiten* in het onderzoeksgebied. Tijdens de tellingen werden van deze soort 10 exemplaren, waaronder ook juvenielen, gezien wat zeker duidt op een aantal broedgevallen binnen het onderzoeksgebied. In 1996 kwam de soort helemaal niet in het toen onderzochte gebied voor, maar sinds 1990 is de soort landelijk, vooral in het agrarisch gebied, aan een opmars begonnen en de broedpopulatie is de laatste 15 jaar zelfs verdubbeld! In '96 werden er 9 territoria van de *kleine karekiet* gevonden en tijdens het onderzoek van '16 zijn er 10 zangterritoria van deze soort vastgesteld. De eenmalige waarnemingen van *spotvogel* en *gekraagde roodstaart* in '16 waren toevalstreffers meer kan je daar niet over zeggen. *Huismussen* broedden in '96 nog met vijf paren in het gebied. Nu in '16 werden vlak in de buurt van een boerderij 4 exemplaren gezien wat wellicht duidt op één territorium. In '96 werden er 3 territoria van de *ringmus* vastgesteld en in totaal werden tijdens het hele onderzoek 284 ringmussen gezien. Nu is deze Rode-Lijstsoort helemaal uit het onderzoeksgebied verdwenen. Van de *rietgors* werden in '96 9 territoria gevonden. Deze gors werd in het onderzoeksgebied in '16 niet gezien of gehoord. Dat is opmerkelijk want de soort vertoont de laatste jaren juist een duidelijke toename in agrarisch gebied. Inmiddels is besloten om op Schouwen-Duiveland het akkerrandenproject alleen nog maar te subsidiëren bij percelen die gelegen zijn ten westen van de Schouwse Dijk.

Kievit, foto: Leo Tromper

De laatste der

Hugo van der Wal

Toen ik in de zomer van 2012 in Zierikzee kwam wonen, was de euforie groot vanwege de vele vogels en de enorme soortenrijkdom. Mijn verblijf in Midden-Brabant leverde mooie bosvogelsoorten op, maar met de weidevogels was het daar droevig gesteld. Weinig of geen veldleeuweriken, graspiepers, gele kwikken, grutto's of tureluurs, weinig fazanten en al helemaal geen patrijzen.

Hoe groot was de verrassing om rond Zierikzee patrijzen te ontmoeten langs de Boerenweg, de Levensstrijdweg en de Weldamse weg: genieten!

Toen ik voor het eerst een BMP-plot ging tellen (2014), in de hoek van de Levensstrijdweg, bevreemdde het me dat ik er ternauwernood 1 territorium van de patrijs uit kon persen: een roepend mannetje en verder niets meer. Dit was ook het geval langs de Boerenweg (1 roepend mannetje).

2016 leek bijltjesjaar voor de patrijs te worden: geen enkel teken van leven. Zou het net als op zoveel andere plekken, gebeurd zijn met de patrijs rond Zierikzee? Wat is er toch veranderd voor dit eens zo talrijke hoendertje? Hier geen schaalvergroting, voldoende kruiden en voldoende dekking. Of was de populatie al zo tanend, dat een kleine tegenslag de soort al fataal is geworden? Wie het weet mag het zeggen!

Bijltjesjaar? Tot ik op 17 juli 2016 's avonds de Boerenweg op fietste en heel, heel stilletjes een patrijsje (of matrijsje?) in de ruige wei tegenover de parkeerplaats zag zitten. Mijn laatste hoop op het voortbestaan van dit prachtige beestje in de polders rond Zierikzee.

Patrijs, foto: Leo Tromper

Tellen voor MUS

Johan van Helleman

Wat is MUS?

MUS staat voor Meetnet Urbane Soorten, het is een telproject van SOVON waarbij vogels in de bebouwde kom worden geteld. Het project loopt al 10 jaar en het geeft inmiddels een redelijk beeld van hoe het gesteld is met de vogels om ons heen in stad en dorp. Er wordt tijdens het broedseizoen drie maal geteld tweemaal tussen een half uur voor zonsopgang en twee uur erna en éénmaal in de avonduren. Je krijgt per gebied 8 tot 12 punten en er wordt geteld tussen 1 en 30 april, 15 mei en 15 juni in de vroege morgen en tussen 15 juni en 15 juli 's avonds. Er wordt vijf minuten per telpunt geteld. Alle ter plaatse verblijvende vogels worden geteld.

Lastig

Het is soms best lastig als de vogels niet te zien zijn en je hoort er verschillende door elkaar heen. Een goede kennis van vogelgeluiden is daarom best handig. Gelukkig zijn er diverse boeken waarin geluiden beschreven worden en zijn er Cd's met vogelgeluiden. Als ik een geluid niet thuis kan brengen neem ik het op met mijn mobiel en luister thuis de opname af. Ik tel voor het tweede jaar voor MUS en had al wat kennis van geluiden, maar door mee te werken aan dit prachtige project is mijn geluidenkennis ook uitgebreid. In eerste instantie wordt gevraagd om alle algemene vogels te tellen zoals de mus, merel, pimpelmees, koolmees enz. Maar tijdens de ronde hoorde ik ook zang van vogels die ik niet kende. Na een opname met mijn telefoon kon ik ze thuis determineren.

Koekoek

Dit jaar hoorde ik de koekoek weer, ik heb hem nu 1 x gehoord. Vorig jaar heb ik hem ook op diverse telpunten gehoord. Ik wist niet dat deze vogel zo veel voor kwam rond Oosterland. Ook de grote bonte specht en de groene specht werden op een aantal telpunten gehoord. Het is echt gaaf om te ontdekken welke vogels er allemaal in je buurt zijn. Ik heb lang nog niet alle soorten ontdekt omdat ze ook wel eens niet te horen zijn op het moment dat je op een telpunt aanwezig bent. Zo ontdekte ik dat er midden op het bedrijventerrein van Oosterland meer soorten aanwezig waren dan het voorgaande jaar.

Leuk om te doen

Voor MUS tellen is erg leuk en ik kan het daarom ook iedereen aanraden om het te gaan doen. Op Schouwen en Duiveland zijn nog heel wat postcodegebieden waarin nog niet geteld word. (zie www.sovon.nl) En met een klein beetje vogelkennis kom je al een heel eind. Het mooie is ook dat je vogelkennis ieder jaar beter wordt.

Broedvogel- en andere inventarisaties in BMP-plot “Gasthuis Bevang” in 2016

Hugo van der Wal

Inleiding

Het uitgestrekte landbouwgebied Gasthuisbevang (ca. 200ha) werd voor de inrichting tot natuurterrein vooral gebruikt voor de teelt van maïs, luzerne en wintertarwe; een deel was hooiland en enkele kleine percelen werden begraasd door schapen. De sloten hadden een brak karakter. Na de graafwerkzaamheden in 2014, waarbij de twee laatste projecten van Plan Tureluur werden afgerond, kwam een einde aan de agrarische invulling van deze gebieden. Het blok Gasthuisbevang ligt aan weerszijden van de voormalige weg Gasthuisdreef, waarvan nu het zuidelijk deel is verwijderd. De boerderij aan deze weg is gesloopt; op deze plaats is een parkeerplaats ingericht en op de opgeworpen bult grond die overbleef bij de ontgravingen, is een ruime uitkijk gecreëerd. Van het westelijk deel is de top laag verwijderd en zijn kreken gegraven die noord-zuid lopen. Rondom het hele gebied ligt een kade en ook vanaf de parkeerplaats naar het zuiden loopt een kade, die het krekengebied scheidt van de oostelijke graslanden. Het gebied zal een krappe 200ha groot zijn en is in 2015 volledig ingericht.

In 2015 ben ik een proefronde wezen maken in het broedseizoen; dit leverde o.a. enkele bontbekplevieren, kluten, bergeenden, veel kieviten, 4 paren grutto's en 19 zingende veldleeuweriken op.

Broedvogels 2012 en 2016

In 2012 was het gebied nog in agrarisch gebruik. De broedvogeltelling is overgenomen uit het rapport “Broedvogels van de Zuidkust van Schouwen in 2012” samengesteld door Mark Hoekstein. In 2016 zijn de graslanden rondom de boerderijen aan de zuidzijde per abuis niet mee geteld.

Soort	2012	2016	Soort	2012	2016
Gauwe gans	0	1	Zwartkopmeeuw	0	1
Brandgans	0	1	Visdief	0	2
Nijlgans	1	1	Houtduif	0	1
Bergeend	14	21	Veldleeuwerik	17	27
Wilde eend	39	26	Graspieper	19	12
Slobeend	2	0	Gele kwikstaart	4	7
Tafeleend	0	1	Witte kwikstaart	0	1
Kuifeend	7	3	Winterkoning	0	1
Patrijs	3	0	Merel	0	1
Fazant	6	0	Kleine karekiet	0	1
Waterhoen	2	0	Grasmus	0	2
Meerkoet	2	3	Tuinfluter	0	1
Scholekster	16	13	Tjiftjaf	0	1
Kluut	0	83	Ringmus	0	1
Kleine plevier	0	2	Vink Putter	0	1
Bontbekplevier	0	2			
Kievit	24	23	Territoria totaal	167	741
Grutto	3	5			
Tureluur	8	6	Soorten totaal	16	31
Kokmeeuw	0	490			

Niet-broedvogels (1 maart tot 30 juni):

1. Aalscholver	regelmatig: max 3 ex.
2. Blauwe reiger	regelmatig: max 2 ex.
3. Kleine zilverreiger	regelmatig 1 a 2 ex.
4. Lepelaar	regelmatig: max 12 ex.
5. Grauwe gans	max 160 ex.
6. Rietgans	1-5: 1 ex
7. Brandgans	max 50 ex.
8. Canadagans	29-5: 4 ex.
9. Rotgans	13-5: 120 ex. ; 22-5: 25 ex.
10. Nijlgans	max 35 ex.
11. Smient	tot in april; enkele honderden ex.
12. Wintertaling	tot in april; vele tientallen ex.
13. Pijlstaart	enkele ex.
14. Slobeend	enkele ex
15. Krakeend	enkele ex.
16. Bruine kiekendief	regelmatig 1 ex. jagend; broedgeval Kakkersweel
17. Buizerd	regelmatig 2 ex. jagend; broedgeval net buiten het gebied
18. Sperwer	juni 1 ex
19. Torenvalk	regelmatig 1 ex. jagend
20. Slechtvalk	regelmatig; max 3 ex.; baltsend; broedgeval toren Zierikzee
21. Boomvalk	mei/juni: 1 ex
22. Kempfaan	29-3: 73 ex.; 10-4: 100 ex.
23. Watersnip	29-3: 26 ex.
24. Wulp	regelmatig
25. Regenwulp	1-5: 1 ex
26. Zwarte ruiter	tot april: max 4 ex.
27. Groenpootruiter	max 4 ex.
28. Oeverloper	max 3 ex.
29. Witgatje	max 14 ex.
30. Bonte strandloper	29-3: 20 ex.
31. Rosse grutto	1-5: 3 ex.
32. Zwartkopmeeuw	in april regelmatig 2 ex. overvliegend
33. Grote stern	max 2 ex.
34. Holenduif	max 4 ex.
35. Turkse tortel	max 4 ex.
36. Zomertortel	13-5: 1 ex.
37. Gierzwaluw	tientallen ex.
38. Boerenzwaluw	regelmatig enkele tientallen ex.
39. Tapuit	13-5: 1 ex
40. Ekster	regelmatig 2 ex.
41. Kauw	regelmatig; vele tientallen
42. Spreeuw	regelmatig; vele tientallen
43. Huismus	regelmatig enkele ex.
44. Ringmus	regelmatig enkele ex.
45. Groenling	enkele ex.

*Gele Kwikstaart,
foto: Hugo van der Wal*

Op 29-5 werd bij de meeuwenkolonie een dode adulte Kokmeeuw gevonden met kleurringen: Geel 2LPL; de vogel bleek geringd te zijn in Engeland (Essex: 230km), op 16 januari 2016.

Gele Kamille, foto: Hugo van der Wal

Juveniele Bergeend, foto: Hugo van der Wal

Zoogdieren

Regelmatig een (zwangere) Reegeit en een Reebok gezien. Haas: zeer regelmatig tot 14 ex. .

Amfibieën

Enkele Groene en Bruine kikkers waargenomen

Sprinkhanen

Bruine sprinkhaan, Krasser, Ratelaar, Gewoon spitskopje, Zuidelijk spitskopje, Grote groene sabelsprinkhaan

Libellen

Grote keizerlibel 2 ex op 14 juni. Lantaarntje 2 ex. Bruinrode heidelibel 2 ex.

Dagvlinders

Regelmatig dagvlinders geteld tijdens de broedvogelinventarisaties, en later tijdens incidentele bezoeken. Op .. augustus samen met Andre Hannewijk het oostelijk deel van het gebied geïnventariseerd op dagvlinders. Opvallend veel hoger waren de aantallen langs het schelpenpad, maar later werden ook de graslanden interessant door de horsten akkerdistel, jacobskruiskruid en heeblaadjes.

Atalanta	19
Bruin blauwtje	71
Bruin zandoogje	158
Dagpauwoog	3
Distelvlinder	47
Groot dikkopje	24
Hooibeestje	475
Icarusblauwtje	104
Klein geaders witje	7
Klein koolwitje	147
Kleine vos	41
Kleine vuurvlinder	2
Oranje zandoogje	673
Witje spec	29
Zwartsprietdikkopje	53

Totaal	1853
---------------	-------------

Planten

Met name langs de schelpenpaden kwamen soms leuke soorten voor: Dubbelkelk, Gele kamille, Walstroleeuwebek, Moederkruid, Avondkoekoeksbloem, Groot kaasjeskruid, Ossetong, Look zonder look, Wilde selderij, Zulte, Witte en Gele honingklaver. In de graslanden vond ik een plek met Rode ogentroost.

Schatzoeken

Bert Kleijn

Je kent ze wel, die wat zenuwachtige types die met zo'n stok voor zich uit (metaal detector) over de grond zwaaien.

Nu had ik wel eens gelezen dat onder een roofvogelnest hiermee vogelringetjes gevonden worden, dus ik speelde al maanden met de gedachte mijn kennis Frans hiervoor te benaderen, zeker nadat hij met trots meldde een duivenring uit 1904 op een camping in Zeeuws-Vlaanderen gevonden te hebben.

Wij gingen op een zonnige zomermiddag op pad naar een 2 tal oude haviksnesten, diep in de Boswachterij.

Het eerste nest was een 3-tal jaren bewoond geweest maar binnen een diameter van 3 meter rondom de oude nestboom troffen we slechts oorlogsmateriaal aan: een kogel en een aantal schilfers metaal die als afleiding dienden voor de Duitse radar.

Ik moet bekennen, het is toch best spannend als zo'n detector begint te piepen en na wat graafwerk kom je steeds dichterbij het voorwerp dat de piep veroorzaakt, totdat uiteindelijk je een hand vol zand hebt waarin de veroorzaker van de piep zich moet bevinden.

Op naar het oudste nest, dat minstens 7 jaar bewoond geweest was en waar een aantal malen de jonge haviken gemeten, gewogen en van een verse ring voorzien werden.

Echter, het vinden van de oude nestboom bleek aanzienlijk moeilijker dan gedacht! Immers, bij het opschonen van de Zeepeduinen langs de rand van de Boswachterij waren tientallen dennenbomen gerooid en werd het een hels karwei je te oriënteren. Na een 5-tal stompen die m.i. "het" geweest zouden moeten kunnen zijn en serieus wat bomscherven opleverden, besloten we een allerlaatste poging te wagen, iets hoger op het duin.

Vrijwel onmiddellijk vonden we daar een gekleurde postduivenring uit 2005 en even later nog een exemplaar uit 2006. Ik geloof niet in toeval en 2 ringen binnen een meter van elkaar moet duiden op de oorspronkelijke nestboom waar het gigantische nest, (1 meter diep en 1 meter in diameter), door mij vanaf het begin het Feyenoord stadion gedoopt.

Helaas vonden we geen andere vogelringetjes.

Frans was wel blij, die groef een oude, verweerde zilveren armband op. Zijn middag kon niet meer stuk.

Voortaan bekijk ik die schatzoekers toch met andere ogen.

Wat is gewoon vandaag de dag?

12 jaar onderzoek aan broedvogels in het agrarisch gebied op Schouwen-Duiveland

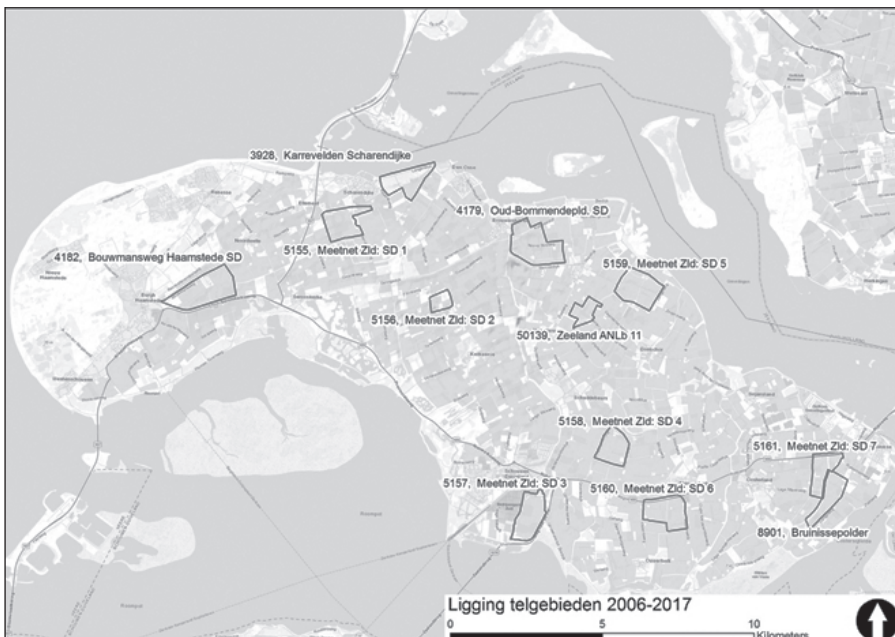
Jan-Willem Vergeer

Inleiding

Dit artikel wil een beeld geven van 12 jaar BMP-broedvogeltellingen in agrarisch gebied op Schouwen-Duiveland in de periode 2006–2017. Het gaat om tellingen in het kader van het akker- en weidevogelmeetnet van de provincie Zeeland. Doel van dit meetnet is het monitoren van de effecten van beheermaatregelen die de natuurwaarden van het agrarisch gebied ten goede komen. Denk daarbij aan fauna- of akkerranden en uitgesteld maaibeheer in grasland. Bijna alle Nederlandse provincies hebben zo'n meetnet, waarbij het veldwerk wordt uitgevoerd middels de BMP-methodiek (dus vlakdekkend) of de MAS-methodiek (een puntmeetnet). In Zeeland wordt dus de BMP-methodiek gebruikt. Voordeel daarvan is dat deze methodiek ook in natuurgebieden wordt toegepast (denk bijv. aan de belangwekkende tellingen van de VWG in Zeepe en Prunje), waardoor de resultaten onderling goed vergelijkbaar zijn.

Het veldwerk voor het akker- en weidevogelmeetnet op Schouwen-Duiveland wordt uitgevoerd door Ted Sluijter en Jan-Willem Vergeer. Jaarlijks wordt een verslag opgeleverd aan de provincie. De laatste bredere publicatie over het meetnet stamt uit 2013 (Vergeer et al. 2013). Aan elk plot worden in de periode eind maart–eind juni

Figuur 1. Ligging van de tot het akker- en weidevogelmeetnet van de provincie Zeeland behorende plots op Schouwen-Duiveland.

vijf veldbezoeken gebracht, met een accent op de vroege ochtenduren.

Alle broedvogelsoorten worden onderzocht. Er vinden geen speciale nachtbezoeken plaats en erfvogels worden in principe vanaf de openbare weg geteld. Dat betekent dat een soort als boerenzwaluw wellicht iets onderteld is. Echte nachtactieve soorten als de kerkuil worden niet onderzocht. Omdat we elk jaar op dezelfde wijze te werk gaan zijn de resultaten wel goed met elkaar vergelijkbaar.

Dankzij het ook elders in Zeeland uitgevoerde meetnet hebben we nu een redelijk beeld van soortenspectrum, aantalsontwikkeling en de dichtheid van broedvogels in het agrarisch gebied. Uiteraard maken de verzamelde gegevens ook deel uit van het landelijke BMP-broedvogelmeetnet. Veel informatie over de resultaten van dat meetnet vind je op de soortinfo-pagina's op de website van Sovon: <https://www.sovon.nl/nl/soortinformatie>. Meer informatie over het BMP vind je op <https://www.sovon.nl/nl/BMP>.

Beschrijving plots en overzicht teljaren

Een drietal meetnetplots is in de periode 2006–2017 jaarlijks geteld. Andere plots zijn in het kader van aanvullende vragen door de provincie één tot enkele jaren geteld. Sinds 2016 worden tenminste 4–5 plots geteld op het eiland.

Alle in 2006–2017 getelde plots worden hieronder kort beschreven.

BMP 3928 Karrevelden Scharendijke

teljaren 2006–2017: 12 oppervlak: 118 hectare

Dit is een van de vaste plots van het Zeeuwse akker- en weidevogelmeetnet. Het gebied heeft een sterk open karakter en bestaat grotendeels uit laaggelegen grasland (karrevelden) langs de Langendijk en bouwland langs de Nieuwe Kerkweg. Opgaand geboomte is alleen te vinden op de erven en overige bebouwing aan de randen van het gebied. De karrevelden worden deels vanaf begin mei begraasd door jongvee. Op een deel van de karrevelden ligt een beheerpakket dat weidevogels kansen moet bieden. Dit is het enige weidevogel-beheergebied binnen het meetnet op Schouwen-Duiveland. Daarnaast zijn er faunaranden aanwezig. Tussen de Ravensweg en de Kapelleweg ligt een intensief door melkvee en schapen begraasd grasland, dat niet tot het beheergebied behoort.

BMP 4179 Oud-Bommenedepolder

teljaren 2006–2017: 12 oppervlak 182 hectare

Ook een vast plot van het Zeeuwse akker- en weidevogelmeetnet. Een groot deel van het telgebied bestaat uit regulier akkerland. Langs de Kijkuitsedijk staat oud, hoogopgaand struweel en langs de Blooise Dijk een aantal knotwilgen. Een dubbele rij populieren langs de Blooise Dijk is enkele jaren terug gekapt. Dwars door het gebied loopt een (deels brede) vaart. Van de erven is met vooral die op de hoek van Blooise Dijk en Kijkuitsedijk behoorlijk vogelrijk. Voorts liggen er een aantal faunaranden in het gebied (voorheen behorend tot project Zonnestraal).

BMP 4182 Bouwmansweg Haamstede SD

teljaren 2006–2017: 12 oppervlak 188 hectare

Vast plot van het Zeeuwse akker- en weidevogelmeetnet, gelegen tussen de Bouwmansweg, Serooskerkse Weg en Koetenisseweg. Het bestaat grotendeels uit sterk open akkerland, doorsneden door een aantal smalle sloten en een brede vaart. Eén groot erf en enkele kleine erven en enkele kleine paardenweitjes. Geen faunaranden of andere beheermaatregelen.

BMP 5155 Meetnet Zld: SD 1**teljaren 2006–2017: 2 (2011, 2012) oppervlak 114 hectare**

Open akkerland bezuiden de Weelweg tussen Ellemeet en Elkerzee, vrijwel geen grasland. Opgaande begroeiing op enkele erven en heggen langs de Weelweg. In de teljaren waren er faunaranden aanwezig.

BMP 5156 Meetnet Zld: SD 2**teljaren 2006–2017: 2 (2011, 2017) oppervlak 38 hectare**

Open akkerland tussen Taaijersweg en Heuvelsweg bij Nieuwerkerke. Midden in het plot een omvangrijk erf met ouder geboomte. Langs de noordgrens een brede vaart. In de onderzoeksjaren geen faunaranden.

BMP 5157 Meetnet Zld: SD 3**teljaren 2006–2017: 1 (2011) oppervlak 124 hectare**

Open akkerland tussen Platteweg en Straalweg bezuiden Zierikzee, doorsneden door een vaart. Enkele erven, verder nauwelijks opgaande begroeiing. Tijdens de telling waren er enkele faunaranden aanwezig.

BMP 5158 Meetnet Zld: SD 4**teljaren 2006–2017: 1 (2011) oppervlak 96 hectare**

Open akkerland tussen Oudepolderdijk, Kieweg en Capelleweg tussen Zierikzee en Nieuwerkerk. Brede, deels struweelrijke randen langs Oudepolderdijk en enkele brede sloten. Twee erven (o.a. Steenzwaan) met opgaande begroeiing. Ten tijde van de inventarisatie geen faunaranden.

BMP 5159 Meetnet Zld: SD 5**teljaren 2006–2017: 1 (2011) oppervlak 136 hectare**

Open akkerland tussen Stoofweg en Kapteinsweg benoorden Dreischor, doorsneden door de onverharde Meeuwesweg. Enkele grotere erven langs de rand, verder weinig verdichting. Aan de noordzijde een brede vaart. Ten tijde van de inventarisatie geen faunaranden.

BMP 5160 Meetnet Zld: SD 6**teljaren 2006–2017: 3 (2011, 2015, 2016) oppervlak 124 hectare**

Open akkerland tussen N 59, Vissersweg, Blotweg en Middenweg bezuiden Nieuwerkerk, doorsneden door een brede vaart. Enkele erven, verder een sterk open karakter.

BMP 5161 Meetnet Zld: SD 7**teljaren 2006–2017: 1 (2011) oppervlak 91 hectare**

Open akkerland bewesten Bruinisse, tussen Nieuwe Groeneweg en de Oude Dijk. Dit is een brede graslanddijk, die pas laat in het voorjaar gemaaid wordt en waar een brede vaart langs loopt. Slechts één, nauwelijks begroeid erf in het telgebied, verder nauwelijks opgaande begroeiing.

BMP 8901 Bruinissepolder**teljaren 2006–2017: 1 (2017) oppervlak 91 hectare**

Open akkerland bewesten Bruinisse, tussen Langeweg en Oude Dijk (zie BMP 5161). Naast de vaart langs de Oude Dijk nog twee vaarten. Langs de Langeweg en Vriesesweg een zevental erven. Buiten de erven geen opgaande begroeiing.

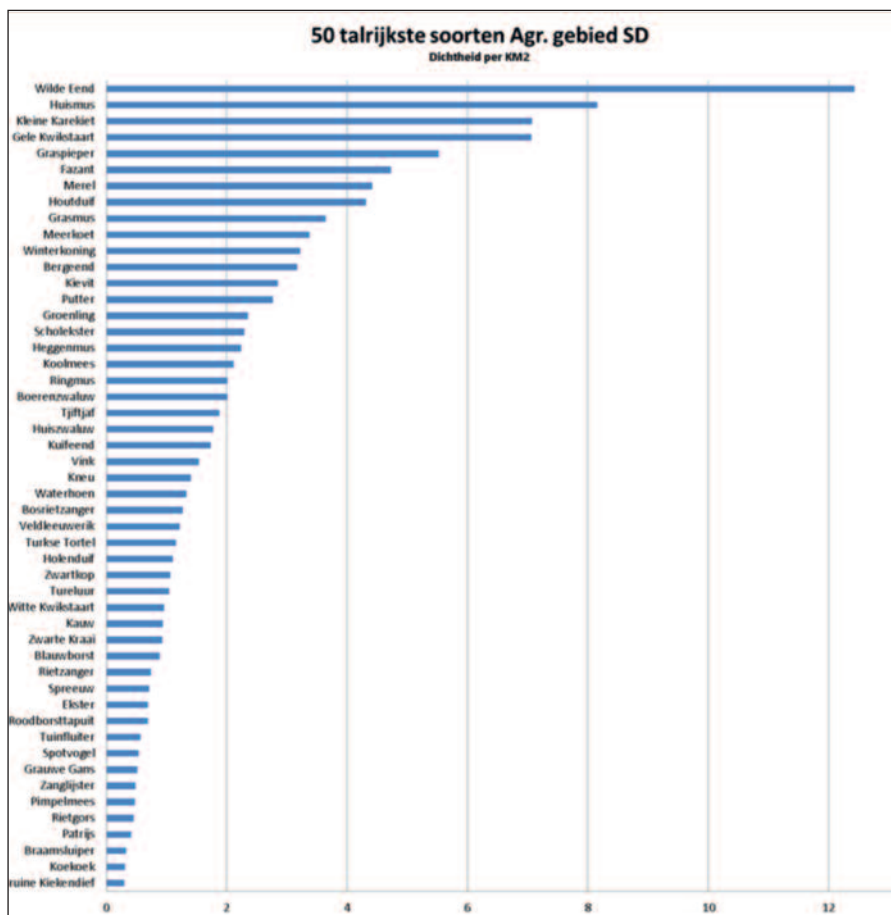
50139 Zeeland ANLb 11**teljaren 2006–2017: 1 (2017)****oppervlak 53 hectare**

Akkerland langs de Dreischorsdijk tussen Kruisweg en Oosterweegje. Langs de dijk opgaand geboomte en struweel, smalle sloten met deels riet en ruigte en een tweetal grote erven. Aan de zuidwestzijde een brede vaart.

ResultatenTop 50 in dichtheid per vierkante kilometer

Op basis van de resultaten van de inventarisaties van de 12 beschreven plots in 2006–2017 is een gemiddelde dichtheid voor alle vastgestelde soorten broedvogels in de gehele onderzoeksperiode berekend. Daartoe is eerst per plot de gemiddelde dichtheid per soort over de verschillende teljaren bepaald. Vervolgens zijn deze gemiddelden opgeteld en gedeeld door 12.

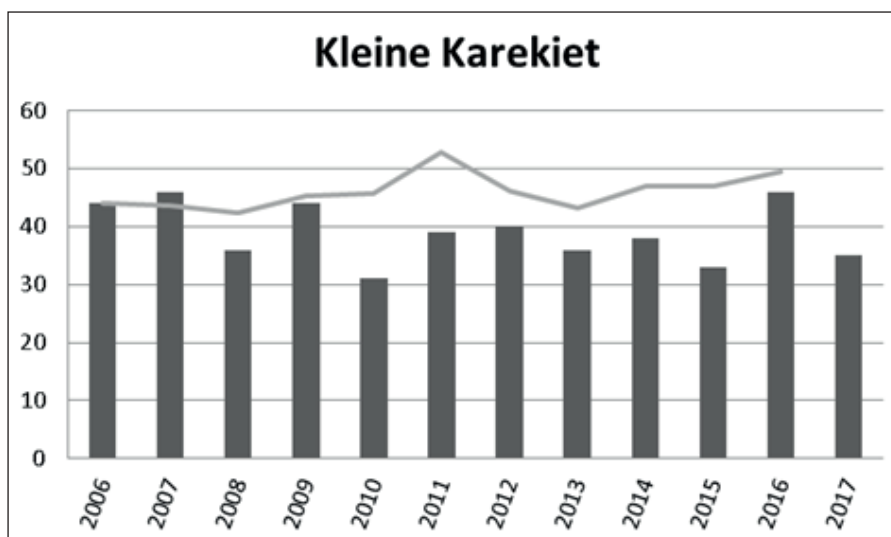
Tabel1. Gemiddelde dichtheid van de 50 talrijkste soorten broedvogels (uitgezonderd uilen) in regulier agrarisch gebied op Schouwen–Duiveland, 2006–2017.

Het eerste wat opvalt, is dat weinig soorten hoge dichtheden bereiken in het reguliere agrarisch gebied van Schouwen-Duiveland. Alleen de wilde eend bereikt een gemiddelde dichtheid van meer dan 10 paar per 100 hectare. Vier soorten komen met gemiddeld meer dan 6 paar/100 hectare voor en acht soorten met meer dan 4 paar/100 ha.

12 soorten nader bekeken

In de volgende kort soortteksten worden de verzamelde gegevens vergeleken met de voorspellingskaarten van het voorkomen in Zeeland op basis van data uit 2006–2012 in Vergeer et al. 2013, met de gegeven dichtheden voor het landelijk gebied van Schouwen-Duiveland in Vergeer & van Zuijlen 1994 en met de landelijke trend (www.sovon.nl).

Nr. 3. Kleine Karekiet 7,1 paar/km²

Kleine Karekiet: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

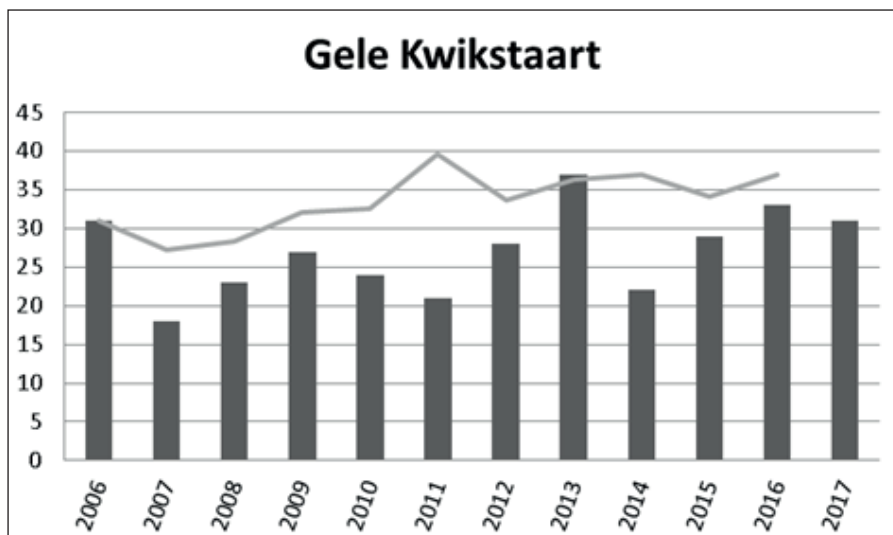
De kleine karekiet is nou niet bepaald een snel in het oog springende soort op het Schouwse platteland, maar ondertussen is het wel een van de talrijkste broedvogels. Dat heeft natuurlijk vooral van doen met het flinke oppervlak aan sloten en vaarten, die deels door rietkragen omgeven zijn. Dat laatste is een absolute voorwaarde, maar het hoeft niet om kilometers lange kragen te gaan; soms is een plukje eenjarig riet van een meter of 5 al voldoende voor vestiging van een karekietenpaar. Mogelijk ligt de werkelijke dichtheid trouwens nog wat hoger dan hier gegeven. Een deel van de sloten en vaarten is namelijk lastig bereikbaar voor de onderzoeker. Daarnaast wil het ook in het voorjaar nog wel eens flink waaien op het eiland, waardoor de karekieten minder zingen én lastiger te horen zijn.

In twee van de 13 onderzochte plots, te weten 5155 Ellemeet en 5157 Zuidhoek,

ontbrak de kleine karekiet. Niet toevallig zijn dit plots zonder substantieel rietoppervlak. Vier plots, te weten 4179 Oud Bommenedepolder, 5158 Steenzwaan, 5161 Oude Dijk Bru-Noord en 8908 Oude Dijk Bru-Zuid kennen een dichtheid van meer dan 10 paar per 100 hectare. Al deze plots worden doorsneden door rietrijke brede vaarten of (een serie) dito sloten. Uiteraard blijft de dichtheid in zelfs rietrijke akkerplots achter bij die van rietrijke moerassen, waar meer dan 50 paar per km² normaal is.

De aantallen kleine karekieten in de vaste meetnetplots vertonen van jaar op jaar behoorlijke schommelingen, maar lijken over de hele periode stabiel. De landelijke trend over de laatste 10 jaar is licht positief.

In de jaren tachtig werd voor grote delen van het Schouwse landelijk gebied een dichtheid van 1-4 paar/100 ha gegeven, de soort lijkt dus sindsdien te zijn toegenomen.

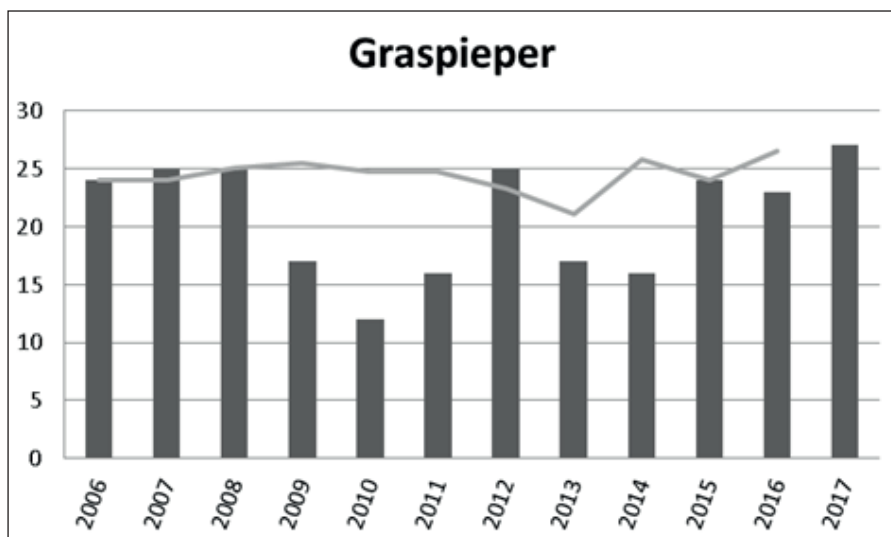

Nr. 4. Gele Kwikstaart 7,1 paar/km²

Gele Kwikstaart: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

De fraaie gele kwikstaart is misschien wel de meest kenmerkende akkervogel van Schouwen-Duiveland. Op weidegronden en in de meeste open natuurgebieden is de soort tamelijk schaars, maar in akker land behoort hij tot de talrijkste broedvogels. Het is een van de weinige soorten die in 2006-2017 in alle in de 12 plots uitgevoerde tellingen is vastgesteld. Dat levert de gele kwik een vierde plaats op in het dichtheden-overzicht. Uit diverse onderzoeken blijkt dat openheid een belangrijke succesfactor is. Dat zien we keurig terug bij de Schouwse resultaten: hoge dichtheden in sterk open plots met veel akkerland als BMP 4182 Bouwmansweg Haamstede, 5158 Steenzwaan en 5160 Nieuwerkerk. Veel gele kwikken bevinden bivakkeren midden op grote akkerpercelen van bulkgewassen als winter tarwe en aardappel. Het is bepaald opmerkelijk dat de

soort het in dit intensief bewerkte akkerlandschap goed vol houdt, terwijl hij in de vorige eeuw sterk afname op intensief beheerde weidegronden en in duingraslanden. De huidige dichtheden in de Schouwse akkerplots komen goed overeen met de dichtheden van 4–9 paar per 100 hectare op het eiland volgens de voorspellingskaart 2006–2012. Ten opzichte van de dichtheden in de jaren tachtig (goeddeels 2–8 paar/100 ha) lijkt de gele kwikstaart op Schouwen goed stand te houden. De aantallen kunnen van jaar op jaar behoorlijk schommelen, maar over de hele periode 2006–2017 gezien lijkt de aantalsontwikkeling stabiel. Het landelijke beeld vertoont de laatste 10 jaar een lichte toename, overigens na een periode van langdurige teruggang.

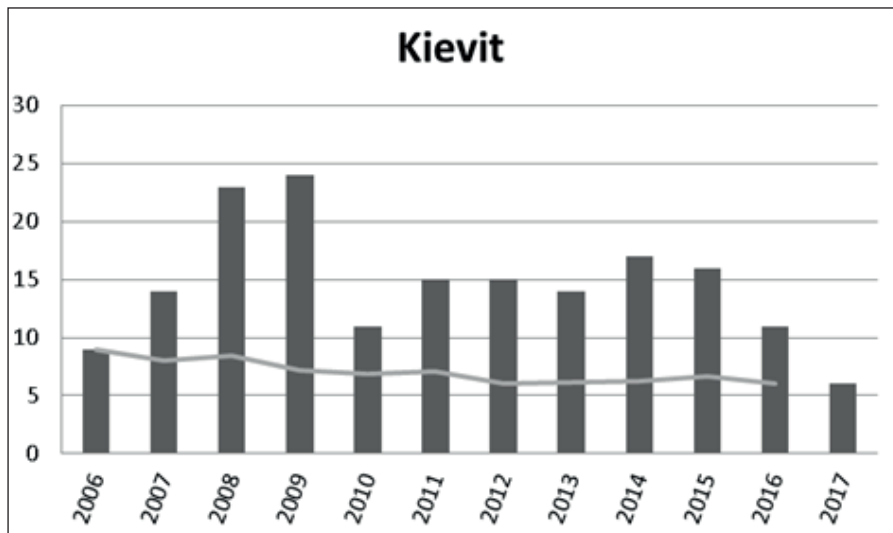

Nr. 5. Graspieper 5,5 paar/km²

Graspieper: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen–Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

Graspiepers zijn veel meer dan de gele kwikstaart randgevallen: het gros van de vogels houdt zich op langs slootkanten, in faunaranden en op of nabij bermen. Veel plots met een hoge dichtheid aan graspiepers worden doorsneden door dijken. De gemiddelde dichtheid in de drie vaste meetnetplots loopt flink uiteen: van 7,7 paar per 100 ha op Karrevelden Scharendijke en 5,5 aan de Bouwmansweg Haamstede tot slechts 0,8 in de Oud Bommenedepolder, waar de soort in sommige jaren zelfs ontbrak. Dat laatste is trouwens in geen enkel ander in 2006–2017 onderzocht plot vastgesteld. De hoogste gemiddelde dichtheid per plot was te vinden in BMP 5155 Ellemeet (8,8 paar/100 ha) en BMP 8901 Bruinisse (8,7). De gemiddelde dichtheid van 5,5 paar per 100 hectare past aardig in de voorspelde 4–9 paar/100 ha op basis van de meetnet-tellingen in 2006–2012. In de jaren tachtig werd voor het leeuwendeel van het Schouwse landelijke gebied een dichtheid van 4–8 paar per 100 hectare vermeld; dat wijst dus op een tamelijk stabiele dichtheid over een langere periode.

Ondanks fikse schommelingen van jaar op jaar oogt de trend van de graspieper in het Schouwse landelijk gebied stabiel. Dat geldt ook voor de landelijke trend over de laatste 10 jaar, maar bezien over de periode 1990–2016 is de landelijke trend negatief.

Nr. 13. Kievit 2,9 paar/km 2

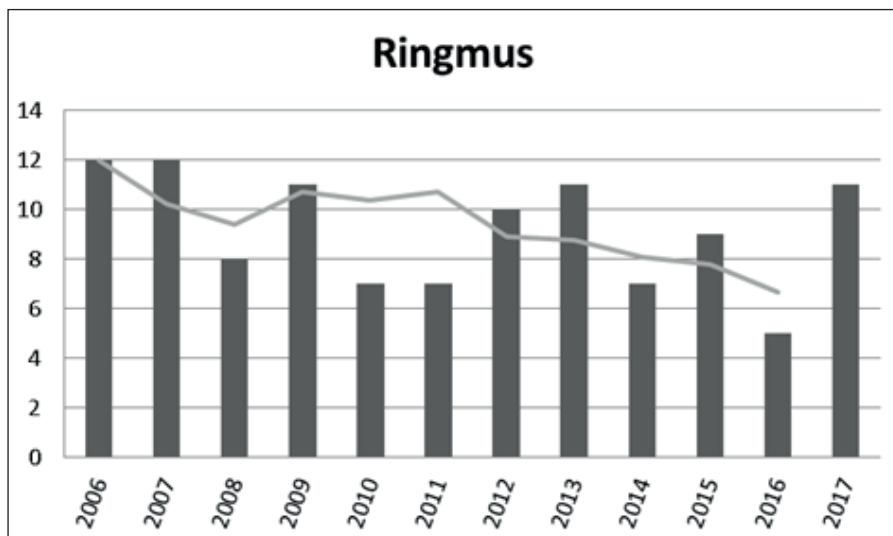
Kievit: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen–Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

De kievit valt buiten de top tien van Schouwse broedvogels van het agrarisch gebied. In 9 van de vooral uit akkerland bestaande plots lag de dichtheid in 2006–2017 onder de 3 paar per 100 ha. In 4 van deze plots ontbrak de soort geheel. Positieve uitschieters zijn 5157 Zuidhoek (7,3 paar/100 ha), 5158 Steenzwaan (7,3) en 3928 Karrevelden Scharendijke (10,8). Duidelijk is dat de aanwezigheid van extensief grasland de kansen voor de soort vergroot. Toch is het voorkomen op bouwland beslist niet uitzonderlijk; Vijverberg schreef al in 1926 dat de kievit “ook heel dikwijks op bouwland” broedde. Over dichtheden uit die tijd weten we weinig, wel lijkt de in de jaren tachtig nog reguliere dichtheid van 4–8 paar per 100 hectare in regulier bouwland nu veelal niet meer gehaald te worden. De op basis van meetnnettellingen in 2006–2012 gemaakte voorspellingskaart geeft 2–6 paar per 100 hectare. Dat klopt aardig met de recente gevonden waarden, zij het dat het gemiddelde van 2,9 paar per 100 hectare neigt naar de ondergrens. Dat zien we terug in de trend op het Schouwse platteland, die in de periode 2006–2017 ondanks jaarlijkse schommelingen duidelijk negatief is. Ook de landelijke trend is zowel op korte als op langere termijn negatief.

Nr. 16. Scholekster**2,3 paar/km²**

Scholekster: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

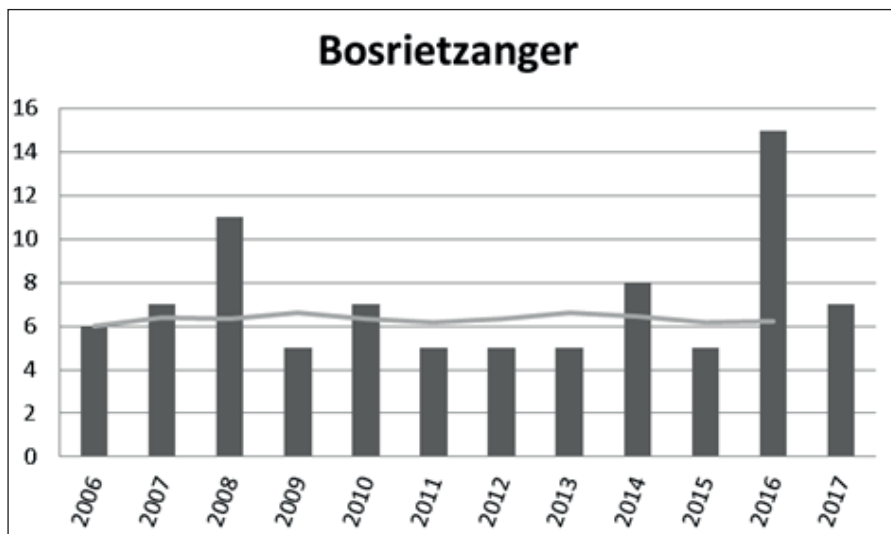
Broedende scholeksters zijn in 11 van de 12 onderzochte plots vastgesteld: de soort komt dus zeer verspreid voor in het landelijk gebied van Schouwen-Duiveland. De dichtheid lag echter in slechts drie telgebieden boven de 3 paar per 100 hectare: 5160 Nieuwerkerk (3,2), 5157 Zuidhoek (5,6) en 3928 Karrevelden Scharendijke (6,4). Een grote mate van openheid komt de kansen op een aardige Scholekster-dichtheid ten goede, evenals de ligging nabij goed foerageergebieden nabij Grevelingen en –vooral– Oosterschelde. Vijverberg (1926) kende de scholekster al als een broedvogel "in het weiland, op den bouwakker". Broeden op akkers is dus niets nieuws. In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd in grote delen van het Schouwse platteland een dichtheid van 4–8 paar scholeksters per 100 hectare gemeten. De voorspellingskaart op basis van meetnetdata 2006–2012 geeft een dichtheid van 2–6 paar per 100 hectare. Dat wijst op een duidelijke afname, die we ook terugzien in de drie geregeld getelde meetnetplots (zie figuur). De gemiddelde dichtheid van 2,3 paar per 100 hectare nadert ook de ondergrens van de dichtheid op de voorspellingskaart. De gemiddelde dichtheid van 9 van de 12 plots ligt bovendien nog onder dat gemiddelde. Kortom: scholeksters zijn nu nog gewone en verspreid voorkomende broedvogels van het landelijk gebied, maar ze nemen wel nadrukkelijk in aantal af. Dat is geheel conform de landelijke trend, die zowel voor de laatste 10 jaar als sinds 1990 negatief is.

Nr. 19. Ringmus 2,0 paar/km²

Ringmus: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

In 10 van de 12 onderzochte meetnetplots waren ringmussen te vinden. Veruit de meeste ringmussen broeden op erven, maar plaatselijk zijn knotwilgen, andere bomen en dicht struweel langs dijken ook geschikt. Dichtheden van meer dan 3 paar per 100 hectare zijn alleen behaald in BMP 5158 Steenzwaan, 5159 Dreischor en 50139 Noordgouwe. Over het algemeen lijkt de dichtheid in het midden en oosten van het eiland wat hoger dan die in het westelijk deel. Er zijn aanwijzingen dat de stand van de Ringmus in Zeeland tussen 1940 en 1980 sterk gedaald is. In de jaren zeventig werden op het nabije Flakkee nog dichtheden van 25–75 paar per 100 hectare gemeten. De dichtheid in de tweede helft van de jaren tachtig bedroeg in het grootste deel van het Schouwse platteland 1–4 paar per 100 hectare. Dat wijkt dus niet af van de huidige gemiddelde dichtheid van 2 paar per 100 hectare. De Schouwse tellingen in 2006–2017 laten flinke schommelingen, maar geen duidelijke trend zien. De landelijke trend is negatief, zowel vanaf 1990 als voor de laatste 10 jaren.

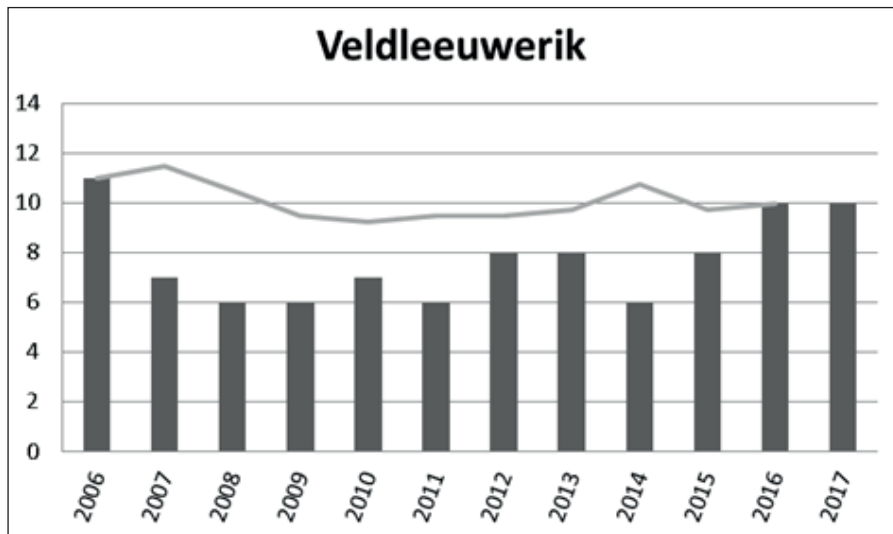
Nr. 27. Bosrietzanger**1,3 paar/km²**

Bosrietzanger: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

Dit onooglijke zangertje is een van de laatste vogelsoorten die in het voorjaar de (Afikaanse) winterkwartieren verruult voor ruigtes en overhoekjes met een weelderige vegetatie op het Schouwse platteland. De soort is vastgesteld in 6 van de 12 onderzochte plots. De gemiddelde dichtheid van 1,2 paar per 100 ha wordt alleen ruim overtroffen in BMP 4179 Oud Bommenedepolder en 50139 Noordgouwe. De bosrietzanger moet hier hebben van (riet- en brandnetel)ruigte, vaak nabij sloten en/of struweel. Geschikt habitat wordt al snel bezet door meerdere paren; de zangposten van de mannetjes liggen soms op slechts 15–20 meter van elkaar. Mogelijk is her en der een enkel paar gemist vanwege de late aankomst en de zangpiek in de vroegste ochtenduren, anderzijds lijken de meeste plots waar geen Bosrietzangers gemeld zijn niet of nauwelijks geschikt habitat te herbergen.

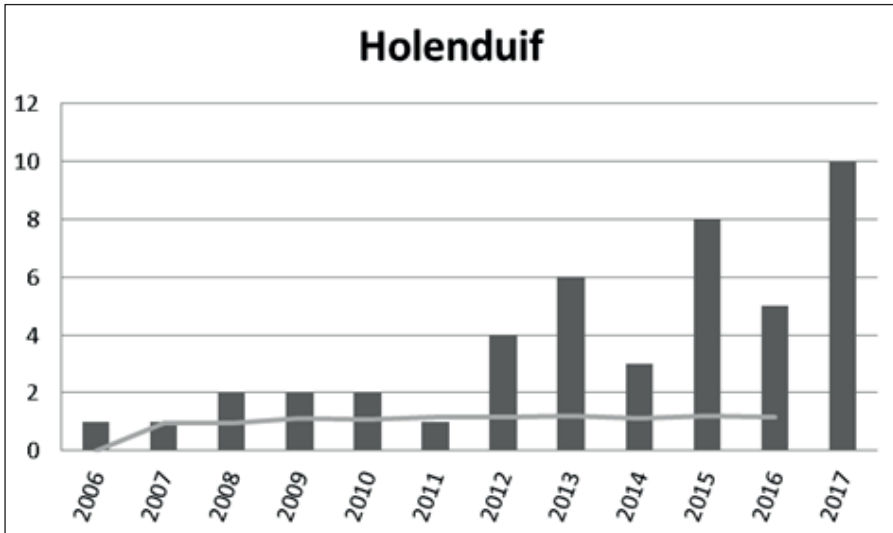
Opvallend is dat de soort in Engeland sinds de jaren vijftig sterk is afgenomen en nu op het punt van uitsterven staat. Op het Schouwse platteland lijkt de bosrietzanger sinds de jaren tachtig, toen een dichtheid van 0–1 paar gemeten werd, eerder wat toe te zijn genomen. In 2006–2017 vertonen de jaarlijks flinke schommelingen in aantallen en ook geen duidelijke trend. Dat geldt ook voor de korte- en langere termijn-trend op landelijke schaal.

Nr. 28. Veldleeuwerik**1,2 paar/km²**

Veldleeuwerik: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

Tja. Dat lijkt het juiste woord om een tekstje over de veldleeuwerik op het Schouwse platteland te beginnen. Aanwijzingen voor een forse afname van deze heraut van het landelijk gebied zijn legio. Zaken als voedselgebrek en het uitmaaïen van nesten spelen daarbij een rol, plaatselijke speelt ook verdichting van het landschap een rol. In de jaren tachtig en negentig nam de veldleeuwerik op het Zeeuwse platteland duidelijk af. Aan die gestage afname lijkt op het Schouwse platteland in de periode 2006-2017 een eind te zijn gekomen. De laatste jaren is zelfs sprake van een geringe toename. Willen we de veldleeuwerik als karaktersoort voor het landelijk gebied behouden, dan werd dat ook wel hoog tijd. De gemiddelde dichtheid op het Schouwse platteland bedroeg in de jaren tachtig nog 4-8 paar per 100 hectare; nu is dat 1,2 paar per 100 hectare. Bij een verdere afname moeten we de veldleeuwen dus echt met een lantaarn gaan zoeken... Tekenend is dat de soort in 5 van de 12 telgebieden geheel ontbreekt, terwijl een gemiddelde dichtheid van meer dan 2,5 paar per 100 hectare alleen werd gevonden in BMP 4182 Bouwmansweg Haamstede, 5155 Ellemeet en 5158 Steenzwaan. Maar goed, het dieptepunt lijkt achter de rug. Op landelijk niveau zien we dat terug: de sterk negatieve lange termijn-trend is omgebogen in een stabiele over de laatste 10 jaar. Misschien dat de veldleeuwerik over nog eens tien jaar wel een stukje hoger staat dan die magere achtentwintigste plaats van dit moment? Ongetwijfeld zijn er boeren die daar graag aan mee willen werken!

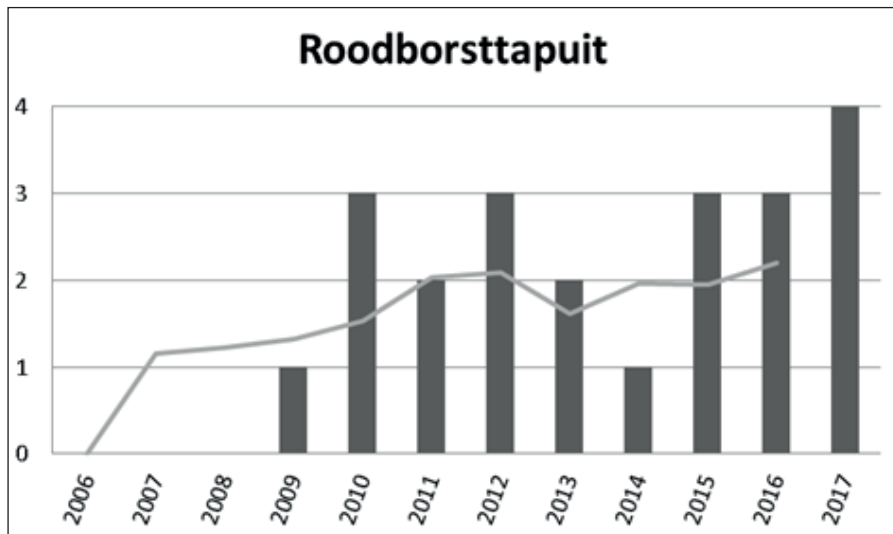
Nr. 30. Holenduif 1,1 paar/km²

Holenduif: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

Holenduiven zijn vastgesteld in 10 van de 12 meetnetplots. De meesten broeden op erven, in mindere mate worden slootranden en boomholtes langs dijken gebruikt. De vogels foerageren zowel op akkers als op graslanden en erven. Echt talrijk is de soort in geen van onderzochte gebieden, de hoogste dichtheden liggen tussen de 1,5–3 paren per 100 hectare. De holenduif is duidelijk in opkomst. In de jaren tachtig lag de dichtheid in grote delen van het Schouwse platteland nog onder de 0,1 paar per 100 hectare, ruim onder de gemiddelde dichtheid van 1,1 paar in 2006–2017. Sinds 2006 is duidelijk sprake van een verdere toename. Dat is conform de landelijke korte- en lange termijn-trend.

Nr. 36. Blauwborst 0,9 paar/km²

Blauwborsten zijn vastgesteld in 6 van de 12 onderzochte meetnetplots. De drie vaste meetnetplots geven voor deze soort niet zo'n goed beeld: alleen in de Oud Bommenedepolder duikt hij in een enkel jaar op. Het accent van de verspreiding van de Blauwborst in het agrarisch gebied ligt duidelijk op het midden en oosten van het eiland, zoals BMP 5159 Dreischor, 8901 Oude Dijk Bruinisse-zuid en 50139 Noordgouwe. Het habitat lijkt deels op dat van de Bosrietzanger: slootranden met wat ruigte en overjarig riet, ruige overhoekjes en dergelijke. Is er eenmaal een blauwborstteritorium gevestigd, dan kunnen zingende vogels ook langs aardappel- en bietenakkers gevonden worden. In de jaren tachtig ontbrak de blauwborst nog vrijwel geheel als broedvogel op het Schouwse platteland. De toename heeft ongetwijfeld van doen met de forse toename in het oostelijke Delta (Biesbosch!) ten gevolge van de Deltawerken. De voorspellingskaart uit 2012 geeft dichtheden van 0–1 paar per 100 hectare voor het Schouwse platteland; de past de gemiddelde dichtheid van 0,9 paar per 100 hectare dus aardig in. De landelijke trend is voor zowel de korte als de wat langere termijn positief.

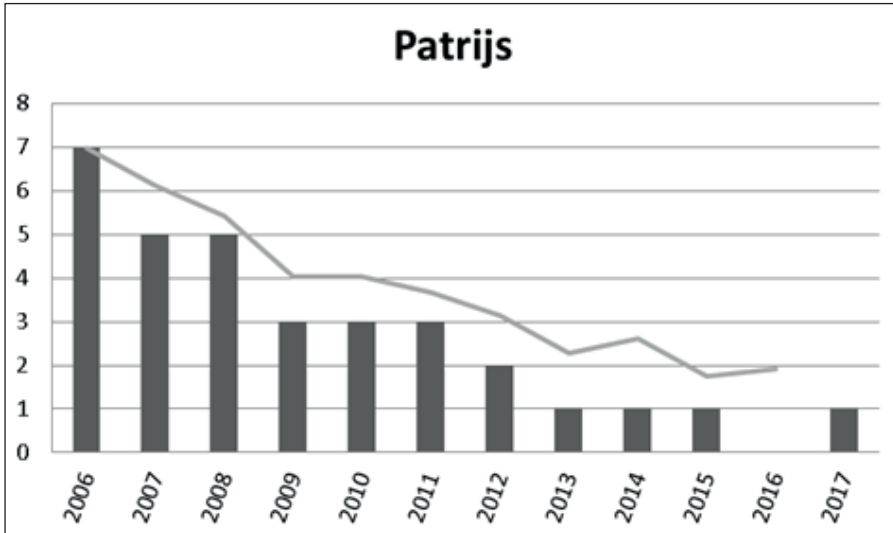
Nr. 40. Roodborsttapuit0,7 paar/km²

Roodborsttapuit: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

De roodborsttapuit is vastgesteld in 4 van de 12 meetnetplots: 3928 Karrevelden Scharendijke, Oud-Bommenedepolder, 5159 Dreischor en 50139 Noordgouwe. De territoria bevonden zich in ruigte en struwelen op dijken, in overhoekjes langs sloten en in faunaranden met ruigtekruiden. In de jaren tachtig ontbrak de soort nog volledig als broedvogel op het Schouwse platteland. De voorspellingskaart op basis van BMP-tellingen uit 2006-2012 gaf een dichtheid van 0-1 paar per 100 hectare voor het Schouwse platteland. Dat lijkt dus nog aardig te kloppen, maar de positieve trend zet zich voort: een verdere toename van de roodborsttapuit ligt dus in de lijn der verwachting. Ook de landelijke trend sinds 1990 en die van de laatste tien jaren is sterk positief.

Roodborsttapuit, foto: Leo Tromper

Nr. 47. Patrijs 0,4 paar/km²

Patrijs: aantal territoria in de drie vaste meetnetplots op Schouwen-Duiveland (balken) en index landelijke trend (lijn, index 2006=N terr. 2006)

Wanneer komt er een einde aan de vrije val van de patrijs? Deze nog niet zo lang geleden kenmerkende soort van grote delen van het Schouwse platteland moet het nu doen met een zevenenveertigste plaats in de top 50 van soorten van dit gebied. Tussen 1970 en 1980 is de Zeeuwse patrijzenstand met zeker 40% gedaald en sindsdien is de afname voortgeschreden. In de jaren tachtig bedroeg de dichtheid in grote delen van het Schouwse platteland nog 1–4 paren per 100 hectare. De voorspellingskaart op basis van BMP-data uit 2006–2012 kwam tot 0–1 paar per 100 hectare, en de gemiddelde dichtheid over de agrarische meetnetplots op het eiland voor 2006–2017 komt uit op 0,4 paar per 100 hectare. Patrijzen werden gemeld in 6 van de 12 telgebieden. In de figuur komt de afname in de drie jaarlijks getelde meetnetplots goed tot uiting. Ongetwijfeld kan een enkel territorium gemist zijn, maarde aandacht voor de soort (denk aan speciale avondrondes onder goede weersomstandigheden) is in de loop van de veldjaren alleen maar toegenomen. De enige plots met een gemiddelde dichtheid van meer dan 0,5 paar per 100 hectare zijn 4182 Bouwmansweg Haamstede, 5157 Zuidhoek, 5158 Steenzwaan en 5160 Nieuwerkerk. De landelijke trend biedt weinig perspectief: die is zowel voor de korte als de langere termijn negatief. Hopelijk bieden recente initiatieven met speciaal voorde soort ingerichte randen, o.a. langs de zuidkust tussen Burghsluis en de Schelphoek, wel enig perspectief. Ook zijn er sterk op de behoeftes gerichte pakketten voor de reguliere faunaranden beschikbaar. De komende jaren zullen uitwijzen of de groeiende aandacht voor het behoud van de soort die nu wel gevaarlijk langs de afgrond scherende trend weet te keren.

Conclusie

Maak niet de fout te denken dat het agrarisch gebied van Schouwen-Duiveland niet meer van waarde is voor broedvogels. Zeker, diverse (voorheen) kenmerkende broedvogels van dit landschap als Kievit, veldleeuwerik en patrijs doen het slecht. De dichtheden zijn gekelderd en de gaten in de verspreiding worden groter. Bij veel van de afgenomen soorten lijkt de afname de laatste jaren echter te verminderen of te stoppen. Van een duidelijk herstel is nog geen sprake, maar mogelijk kan het tij met behulp van gerichte en goed uitgevoerde maatregelen als faunaranden, weidevogelbeheer en dergelijke nog gekeerd worden. Voor de meeste soorten zal dat trouwens niet gaan zonder input uit de nabije natuurgebieden, die vaak veel hogere dichtheden herbergen. Ondanks de gestage afname van het areaal vormen landbouwgronden echter nog altijd veruit de omvangrijkste vorm van grondgebruik op het eiland. Een lage dichtheid van een soort in het agrarisch gebied kan dus per saldo toch nog aardig wat broedparen opleveren. Bovendien zijn er ook nog een aantal soorten als holenduif, roodborsttapuit en blauwborst, die het juist steeds beter doen in het agrarisch gebied. Dat weegt zeker niet op tegen de grote verliezen, maar bemoedigend is het wel. Tot slot nog iets over die vogel die in dit artikel juist niet aan bod komt: de kerkuil. Het herstel van die soort op Schouwen-Duiveland is voor een niet gering deel te danken aan een goede samenwerking tussen boeren en natuurbeschermers. Wellicht ligt dat voor patrijs en veldleeuwerik lastiger, maar laat het toch een inspirerend voorbeeld zijn!

Meedoen?

Wil je zelf een bijdrage leveren aan onze kennis over de broedvogels van het agrarisch gebied door zelf of samen met anderen ook een BMP-telgebied in dat habitat voor je rekening te nemen? Graag! Neem even contact op met de auteur (jan-willem.vergeer@sovon.nl). We zijn momenteel vooral op zoek naar enthousiastelingen die een plot in wat meer besloten agrarisch gebied willen tellen. Ga naar <http://portal.sovon.nl/portal/vacant/map/50> om vacante gebieden in dat habitat te vinden.

Literatuur

Vergeer J.W. & Zuijlen G. van. 1994. Broedvogels van Zeeland. Uitgeverij KNNV, Utrecht.

Vergeer J.W., Oomen D., Kampichler C., Marx L., Sierdsema H. & Zoetebier D. 2013. Beleidsmonitoring broedvogels EHS en beheergebieden in Zeeland 2010–2012. Sovon-rapport 2013/62. Sovon Vogelonderzoek Nederland. Nijmegen.

Website www.sovon.nl

Kievit, foto: Leo Tromper

